

POLSKI JAZZ

Korzenie

Ruch jazzowy w Polsce ma bardzo długą tradycję, nie da się jednak precyzyjnie określić daty wydarzenia czy nawet serii faktów artystycznych, które ten ruch zapoczątkowały. Przed II wojną światową orkiestry grające w lokalach Warszawy, Krakowa czy Poznania miały w swym repertuarze „jazz”, a więc np. kompozycje George’a Gershwina czy autorów musicali Broadway’owskich ery swingu, jak choćby Richarda Rodgersa i Lorenza Harta. Ich utwory były wówczas w całej Europie modne, podobnie jak swing. Po wojnie okres początkowej fascynacji muzyką jazzową został szybko stłumiony przez władzę komunistyczną. Następny etap w historii jazzu polskiego nazwano „okresem katakumbowym”, gdyż jazz wykonywano wówczas nieoficjalnie, w konspiracji, w prywatnych domach. Dopiero okres politycznej „odwilży” po 1955 roku, który przyniósł wolność także w sferze sztuki, stał się początkiem rozwoju autentycznego ruchu jazzowego w Polsce. Zorganizowano wówczas festiwale jazzowe w Sopocie (w 1956 r. i 1957 r.), które zapoczątkowały tradycję późniejszego warszawskiego festiwalu Jazz Jamboree, dziś należącego do najstarszych tego typu imprez w Europie.

Filary jazzu znad Wisły

Jazz wykonywany na pierwszych polskich festiwalach w latach pięćdziesiątych był muzyką improwizowaną, opartą na znanych standardach, z zachowaniem wszelkich reguł, ale młodzi entuzjaści rekrutowali się głównie spośród amatorów, stąd w porównaniu z muzykami amerykańskimi czy nawet europejskimi poziom wykonywania jazzu w Polsce był relatywnie niski. W latach pięćdziesiątych powstało kilka zespołów jazzowych, m.in.: **Melomani Jerzego „Dudusia” Matuszkiewicza, Sekstet Krzysztofa Komedy, Jazz Believers Jana Ptaszyna Wróblewskiego**, czy wykonujący jazz tradycyjny **New Orleans Stompers**. W latach 1956-1960 pojawiły się i rozwinęły talenty muzyków, którzy tworzą i występują do dziś, i którzy odcisnęli wyraźne piętno na działalności kolejnych pokoleń polskich jazzmanów. Są to:

Jerzy „Duduś” Matuszkiewicz (ur. 1928) – kompozytor i saksofonista, twórca m.in. zespołów Melomani, Traditional Jazz Makers, Polish All Stars; w latach 60-ych zajął się prawie wyłącznie komponowaniem, napisał muzykę do ponad dwustu filmów; jest nadal czynnym muzykiem obecnym okazjonalnie na polskiej scenie jazzowej.

Krzysztof „Komeda” Trzcíński (1931-1969) – kompozytor i pianista; twórca zespołów Sekstet, Trio, Kwintet; autor muzyki do kilku filmów (m.in. „Do widzenia do jutra” Janusza Morgensterna, „Niewinni czarodzieje” Andrzeja Wajdy, „Nóż w wodzie” i „Rosemary`s Baby” Romana Polańskiego). W roku 1965 Kwintet Komedy nagrał album „Astigmatic”, który uważa się za najwybitniejszą płytę w historii polskiego jazzu. W zespołach Krzysztofa Komedy grali m.in. Zbigniew Namysłowski, Michał Urbaniak, Tomasz Stańko, Jan Ptaszyn Wróblewski, a więc późniejsi liderzy zespołów i nurtów stylistycznych w jazzie polskim. W latach ostatnich obserwujemy renesans kompozycji Komedy. Komedowska ekspresja wynika w mniejszym stopniu z czysto jazzowego timingu (pulsu typowego wyłącznie dla tego gatunku muzyki), który zastępuje liryka i swobodne (zmiennie) traktowanie czasu w przebiegu utworów. Dotyczy to głównie trzech kompozycji z płyty „Astigmatic” (*Astigmatic*, *Svantetic*, *Kattorna*). Krzysztof Komeda, mimo iż nigdy nie był pianistą wirtuozem, uważany jest do dziś za najwybitniejszego polskiego twórcę w tym gatunku muzyki.

Tomasz Stańko (ur. 1942) – kompozytor i trębacz; w latach sześćdziesiątych członek kwartetu Jazz Darings, Kwintetu Krzysztofa Komedy; zakładał też własne zespoły, wśród nich Kwintet (m.in. z saksofonistą i skrzypkiem Zbigniewem Seifertem oraz saksofonistą Januszem Muniakiem). Podejmował najróżniejsze przedsięwzięcia od gry solo, poprzez kwartety, kwintety aż po kompozycje orkiestrowe (np. dla Studia Jazzowego Polskiego Radia). Jest zaliczany do nurtu *free* jazzowego, choć zawsze (szczególnie w ostatnim okresie) pobrzmiewają w jego muzyce zarówno światowe standardy jak i tematy polskie, zaczerpnięte z muzyki Krzysztofa Komedy czy inspirowane teatrem Witkacego. W twórczości Tomasza Stańki istotne są: otwartość formy utworu, co pozwala na zmienną dramaturgię w zależności od obsady i okoliczności; abstrakcja wypowiedzi, co pozostawia duży margines dowolności w odbiorze gry Stańki (artysta nigdy nie jest „dosłowny” i „oczywisty” w swojej kreacji) oraz natychmiast rozpoznawalny, chrapliwy, wysoce emocjonalny ton instrumentu, będący niekiedy echem głosu ludzkiego (krzyk, szept). Tomasz Stańko jest obecnie najwybitniejszym żyjącym, niezwykle aktywnym polskim muzykiem jazzowym.

Zbigniew Namysłowski (ur. 1939) – kompozytor i saksofonista, także flecista, wiolonczelista i puzonista; początkowo działał w zespołach prowadzonych przez innych muzyków (w latach pięćdziesiątych: Modern Dixielanders, Modern Combo, Polish All Stars, New Orleans Stompers; w 1960-63 grał w zespole The Wreckers). Później zaczął tworzyć własne formacje, najczęściej kwartety i kwintety. Od lat sześćdziesiątych do dziś przewinęła się przez jego

zespoły niemal cała czołówka polskiego jazzu, m.in. Włodzimierz Gulgowski (fortepian), Michał Urbaniak (saksofon tenorowy), Czesław Bartkowski (perkusja), Janusz Stefański (perkusja), Władysław Sendecki (fortepian), Sławomir Kulpowicz (fortepian), Tomasz Szukalski (saksofon tenorowy), Krzysztof Ścierański (bass elektryczny). Zbigniew Namysłowski stał się wybitnym nauczycielem młodych muzyków. W dziedzinie kompozycji Namysłowski stworzył własny, niepowtarzalny i łatwo rozpoznawalny język. Komunikatywność osiągana podczas koncertów wymagała jednak ogromnej pracy na próbach, język harmoniczny Namysłowskiego stwarza muzykom niemałe wyzwania, wykraczające znacznie poza standardowe rozumienie jazzu. Ważniejsze płyty Zbigniewa Namysłowskiego: „Lola” (1964 r.), „Winobranie” (1973 r.), „Kujaviak Goes Funky” (1975 r.), „Zbigniew Namysłowski” (1977 r.), „Jasmin Lady” (1978 r.), „Future Talk” (1979 r.), „Air Condition” (1981 r.), „Without A Talk” (1991 r.), „Cy to blues cy nie blues” (1997 r.), „Dances” (1997 r.), „Mozart Goes Jazz” (1999 r.).

Henryk Majewski (ur. 1936) – trębacz i kompozytor; jeden z niekwestionowanych liderów jazzu polskiego w jego nurcie tradycyjnym, dixielandowym. Współpracował z New Orleans Stompers, w 1965 roku założył Old Timers, najdłużej istniejący i bodaj najwybitniejszy zespół jazzu tradycyjnego w Polsce. W latach 1967-1969 Old Timers, wiele podróżował po Europie, m.in. akompaniując światowej sławy solistom, takim jak Albert Nicholas, Sandy Brown czy Wild Bill Davison. Henryk Majewski od lat prowadzi równoległe kilka projektów; był współtwórcą Big-bandu Stodoła (1968-73), pomysłodawcą i założycielem „superbandu” (tak był nazywany) Swing Session, niezliczonych kameralnych formacji (duety, tria), powoływanych dla potrzeb konkretnego nagrania czy koncertu. Jest też niestrudzonym działaczem jazzowym i pedagogiem. Ważniejsze płyty: „New Orleans Stompers” (1964 r.), „Old Timers With Sandy Brown” (1968 r.), „Let’s Swing Again” (1971 r., z Bigbandem Stodoła), „Tribute To Armstrong” (1972 r.), „Swing Session”, „Old Timers” (1981 r.).

Michał Urbaniak (ur. 1946) – gra na saksofonie tenorowym i skrzypcach, jest kompozytorem; współpracował z Jazz Rockers (1961 r.), The Wreckers (1961 r., tournée w USA i występ na Newport Jazz Festival), Kwintetem Krzysztofa Komedy (1962-1964). Od 1969 roku prowadzi własne zespoły: Grupa Michała Urbaniaka (1969-1972), Michał Urbaniak Constellation (1973 r.), The Michał Urbaniak Fusion (1975-1980) i in. Jest bodaj najbardziej znanym w świecie polskim muzykiem jazzowym. Jego kariera w USA rozpoczęła się w 1973 roku od płyt wydanych przez Columbię i trwa ze zmiennym szczęściem do dziś, jej apogeum przypada na początek lat dziewięćdziesiątych, gdy nazwisko muzyka wymieniane było wielokrotnie w

różnych kategoriach dorocznej ankiety krytyków prestiżowego miesięcznika „Down Beat”. Michał Urbaniak w swych kompozycjach próbuje łączyć najnowsze trendy światowego jazzu z elementami własnego stylu. Łączy oryginalne, łatwo rozpoznawalne brzmienie swojego instrumentu z aktualnie obowiązującymi konwencjami. Stąd w jego nagraniach „okresu amerykańskiego” z reguły biorą udział muzycy reprezentujący nurt *fusion*, *soul-jazz*, *funk* czy rap. Szukając młodych talentów w środowisku nowojorskim Urbaniak wylansował wielu muzyków, m.in. Marcusa Millera, Kenny’ego Kirklanda i Johna Abercrombie. Niezależnie od własnej działalności Urbaniak współpracował z uznanymi sławami, takimi jak George Benson, Joe Zawinul, Stephanie Grappelly czy Miles Davis. Ważniejsze płyty: „Paratyphus B” (1970 r.), „Super Constellation” (1973 r.), „Fusion” (1974 r.), „Atma” (1974 r.), „Future Talk” (1979 r.), „Take Good Care Of My Heart” (1984 r.), „Songs For Poland” (1989 r.), „Live in New York” (1991 r.), „Manhattan Man” (1992 r.), „Urbanator” (1995 r.), „Urbanax” (1998 r.).

Adam Makowicz (ur. 1940) – kompozytor, pianista; grał z zespołem Jazz Darings (1962 r.), Kwartetem Andrzeja Kurylewicza (1963-1973), z zespołem Zbigniewa Namysłowskiego (od 1974 r.), grupą Michała Urbaniaka i z triem Tomasza Stańki. Od 1974 roku występuje głównie solo. Jest pianistą wirtuozem, który posiada własny styl zarówno w kompozycji jak i opracowaniach fortepianowych. Ten styl to konglomerat tradycji amerykańskiej wywodzącej się od Tatum’a i George’a Gershwin’a oraz elementów muzyki europejskiej, nawiązujących do tradycji romantycznej. Makowicz ostatnie kilkanaście lat poświęcił własnym opracowaniom klasycznych standardów m.in. Jerome Kerna, Irvinga Berlina, Cole’a Porter’a i George’a Gershwin’a. Jego recitale w dużej części skierowane są do publiczności filharmonii, sam pianista swą muzykę umieszcza obecnie bliżej klasyki niż jazzu. W tym nurcie mieszczą się też jego kompozycje pisane na fortepian i małe zespoły kameralne. Ważniejsze płyty: „Newborn Light” (1972 r., z Urszulą Dudziak), „Unit” (1975 r., z Tomaszem Stańko), „Winter Flowers” (1977 r.), „Adam” (1978 r.), „The Name Is Makowicz” (1988 r.), „Makowicz Plays Gershwin” (1993 r.), „Tribute to Art Tatum” (1997 r.).

Jan „Ptaszyn” Wróblewski (ur. 1936) – kompozytor i aranżer, gra na saksofonie tenorowym; debiutował w 1956 roku w Sekstecie Krzysztofa Komedy, potem grał w International Newport Jazz Band (USA, 1958 r.), Jazz Believers (1958-1959), Kwintecie Andrzeja Kurylewicza (1960-1961). Ważniejsze własne formacje: Polish Jazz Quartett (1963-1966), Mainstream (1973-1977), Kwartet Ptaszyna Wróblewskiego (1978-1984), Made in Poland (od 1992 r.). W latach 1968-1978 był szefem Studia Jazzowego Polskiego Radia. Jest jednym z liderów polskiej sceny jazzowej, twórcą wielu niekonwencjonalnych projektów, animatorem i

popularyzатorem jazzu w Polsce. W swoich kompozycjach nawiązuje do głównego nurtu jazzu światowego – straight ahead jazz, mainstream – choć w utworach obszerniejszych (*Wariant warszawski*, *Maestoso combinato*, *Czytanki na orkiestrę*) prezentuje styl kontynuujący doświadczenia tzw. Trzeciego Nurtu (Third Stream). Jest wybitnym aranżerem, specjalistą od pisania partytur na duże składy bigbandowe bądź kombinowane, bandowo-symfoniczne. Ważniejsze płyty: „Jazz Believers” (1958 r.), „Jazz Outsiders” (1961 r.), „Polish Jazz Quartet”, „Studio Jazzowe Polskiego Radia” (1969 r.), „Mainstream” (1977 r.), „New Presentation” (1983 r.), „Made In Poland” (1993 r.).

Stylistyka polskiego jazzu

W Polsce, podobnie jak w innych krajach o ustabilizowanej scenie jazzowej, uprawia się rozmaite style jazzu. Nieco upraszczając, można wyodrębnić trzy główne nurty: jazz tradycyjny, jazz nowoczesny i jazz awangardowy.

JAZZ TRADYCYJNY w Polsce przedwojennej uprawiały swingowe orkiestry, m.in. Kazimierza Turewicza, Jerzego Petersburskiego, Zygmunta Karasińskiego, Henryka Golda, Ady Rosnera. Zespoły prawdziwie tradycyjne, a więc świadomie stylizujące dixieland, zaczęły powstawać w Polsce dopiero po II wojnie światowej. Zespół Melomani, założony w latach pięćdziesiątych przez Jerzego „Dudusia” Matuszkiewicza, występował w dwu wersjach, tradycyjnej i nowoczesnej. Jednak dixieland z prawdziwego zdarzenia wykonywały w Polsce dopiero takie formacje jak New Orleans Stompers (od 1957 r.), Zygmunta Wicharego (od 1954 r.), Modern Dixielanders (od 1956 r.), później Jazz Band Ball (od 1964), Old Timers (od 1965 r.), Ragtime Jazz Band (od 1966 r.), High Society (od 1969 r.), Old Metropolitan Band (od 1970 r.), Hagaw (od 1966 r.). Dixieland, przeżywający okres świetności w Polsce w latach sześćdziesiątych i siedemdziesiątych, dziś zajmuje miejsce peryferyjne na scenie jazzowej. Jednak sytuacja może się zmienić, bowiem podejmowane są próby reaktywowania niektórych inicjatyw związanych z nurtem jazzu tradycyjnego. Festiwal jazzu tradycyjnego w Iławie co roku przyciąga coraz liczniejsze grono słuchaczy i widzów. Na tym festiwalu przyznawana jest nagroda Złotej Tarki.

Czołowi muzycy nurtu jazzu tradycyjnego w Polsce to: Henryk Majewski (trąbka), Wiesław Eyssmont (trąbka), Bohdan Styczyński (kornet), Władysław Dobrowolski (trąbka), Julian Kurzawa (trąbka), Jan Kudyk (trąbka), Mieczysław Mazur (fortepian), Zygmunt Wichary (fortepian), Jan Boba (fortepian), Zbigniew Zabiegliński (klarnet), Wojciech Kamiński

(fortepian), Andrzej Jagodziński (fortepian), Tadeusz Fedorowski (perkusja), Janusz Kozłowski (kontrabas). Według najnowszego rankingu pisma „Jazz Forum” w kategorii „zespół tradycyjny” na czołowych miejscach znalazły się cztery formacje: **Jazz Band Ball Orchestra**, **Sami Swoi**, **Prowizorka Jazz Band** i **Vistula River Brass Band**, a ponadto weterani nurtu: **Old Timers** i **Old Metropolitan Band**.

JAZZ NOWOCZESNY (straight ahead jazz, jazz głównego nurtu) w czystej postaci stanowi podstawę twórczości każdego muzyka jazzowego. Standard, blues, improwizacja, reguły formalne i harmoniczne są przestrzegane przez jazzmanów niezależnie od indywidualnie preferowanej przez nich stylistyki. Jest to płaszczyzna porozumienia, zwłaszcza gdy dochodzi do spotkań jam sessions w składach międzynarodowych. Tradycja polskiego jazzu nowoczesnego wyrasta z bezpośrednich nawiązań do klasyki amerykańskiej. W latach pięćdziesiątych i sześćdziesiątych polscy muzycy sięgali po nagrania Charliego Parkera i Dizzy’ego Gillespiego, kwintetów hard-bopowych (The Jazz Messengers i Juliana Cannonballa Adderleya), a także po nagrania zespołów Milesa Davisa i Johna Coltrane’a. Trudno przecenić też wpływ audycji Willisa Conovera, nadawanych na falach rozgłośni Głos Ameryki, na rozwój jazzu w Polsce. Głównymi propagatorami jazzu nowoczesnego w latach pięćdziesiątych byli Andrzej Trzaskowski, Jan Ptaszyn Wróblewski, Andrzej Kurylewicz, Jerzy Milian, a dziś Michał Urbaniak, Zbigniew Namysłowski, Wojciech Karolak, Włodzimierz Nahorny. Jeszcze w latach pięćdziesiątych i sześćdziesiątych, kiedy w Polsce było stosunkowo niewielu muzyków jazzowych (brakowało zwłaszcza perkusistów i kontrabasistów tworzących sekcje rytmiczne, które są przecież podstawą istnienia każdej formacji jazzowej), poszczególni muzycy występowali jednocześnie w kilku zespołach, niekiedy skrajnie różniących się stylistyką wykonywanej muzyki. Grający na perkusji Andrzej Dąbrowski, Czesław Bartkowski, Janusz Stefański czy Tadeusz Fedorowski byli rozchwytywani przez znanych liderów grup i podczas festiwali jazzowych występowali w kilku zespołach. To samo dotyczyło kontrabasistów: Romana Dyląga, Janusza Kozłowskiego, Pawła Jarzębskiego, Bronisława Suchanka i Jacka Bednarka. Dziś stosunkowo liczna grupa wybitnych twórców wyznacza główny nurt jazzu w Polsce, nurt jazzu nowoczesnego, a zliczyć można do niego obecnie takie zespoły jak: **Tomasz Stańko Quartet**, **Tomasz Stańko Sextet**, **Kwintet Piotra Wojtasika**, **Kwintet Zbigniewa Namysłowskiego**, **High Bred Jazz Trio**, **Włodzimierz Pawlik Trio**, **Zespół Henryka Miśkiewicza**, **Simple Acoustic Trio**, zespoły **Jaroslawa Śmietany**, zespoły **Janusza Muniaka**.

Osobną grupę, jednak ciągle w nurcie jazzu nowoczesnego, tworzą muzycy uprawiający tzw. jazz elektryczny czy jazz fusion, zapoczątkowany pierwszymi amerykańskimi płytami Michała Urbaniaka. Tę grupę w polskim jazzie reprezentują takie zespoły jak **Walk Away**, **String Connectioon** czy **Tribute To Miles Orchestra**.

JAZZ AWANGARDOWY zwykle kojarzy się z hasłem *free jazz*, istniejącym w jazzowej nomenklaturze od czasów klasycznych płyt twórcy tego nurtu, Ornette'a Colemana. Lata sześćdziesiąte w jazzie polskim przyniosły eksplozję eksperymentów, do czego z pewnością przyczyniło się szczególne zainteresowanie jazzem, jakie okazywali twórcy muzyki poważnej. Narodził się wówczas tak zwany **Trzeci Nurt** (Third Stream), będący swoistą syntezą muzyki poważnej i jazzu (zwłaszcza *free jazzu*).

Twórcy *free jazzu* odegrali ważną rolę również w rozwoju samego jazzu. Kluczowe grupy historyczne tego nurtu to: Kwintet Tomasza Stańki (z pierwszej połowy lat 70.), Kwartet Zbigniewa Seiferta, Stańko-Vesala Quartet, Formacja Muzyki Współczesnej Andrzeja Kurylewicz, Studio Jazzowe Polskiego Radia, Sesja, Teatr Instrumentalny i Koncert Figur Niemożliwych Andrzeja Mitana.

Spośród muzyków uprawiających ten rodzaj jazzu Tomasz Stańko bodaj jako jedyny polski muzyk przebił się na arenę europejską i światową ze swą wizją jazzu. Ponadto nurt awangardowy w polskim jazzie reprezentują: Andrzej Przybielski (trąbka), Helmut Nadolski (kontrabas), Michał Zduniak (perkusja), Władysław Jagiełło (perkusja) Wojciech Konikiewicz (kompozycja, instrumenty klawiszowe), Andrzej Biezan (fortepian), Jan Fryderyk Dobrowolski (fortepian), Marianna Wróblewska (śpiew), Czesław Gładkowski (bas), Krzysztof Zgraja (flet), Włodzimierz Kiniorski (saksofony), Aleksander Korecki (saksofony).

Współczesna scena yassowa

Zupełnie nowy rozdział w polskiej muzyce jazzowej zapoczątkowała **grupa Miłość**, powstała w kwietniu 1988 roku w Trójmieście. Liderem grupy jest **Ryszard Tymon Tymański** (gitara), który wraz z innymi młodymi muzykami kontestuje tak zwany klasyczny nurt polskiego jazzu. Swą muzykę zespół określił mianem yass, nawiązując w ten sposób do pierwotnych źródeł muzyki jazzowej. Yass to konglomerat nowej fali, *free jazzu*, współczesnego rocka, surrealistycznego teatru instrumentalnego i poezji. Rodzimy yass podaje w wątpliwość uprawiany dotychczas w Polsce jazz, zwłaszcza jego walor kreatywny. W zespole Miłość na

początku lat dziewięćdziesiątych pojawił się m.in. wybitnie utalentowany pianista **Leszek Możdżer**, a także saksofoniści **Maciej Sikala** i **Mikołaj Trzaska**. Grupa **Miłość** zapoczątkowała ferment twórczy, zgromadziła wokół siebie grono wyznawców, doprowadziła do powstania nowego nurtu w polskim jazzie, który dziś grupuje co najmniej kilkunastu muzyków, ma swą firmę płytową (Biodro Records), festiwal („Muzyka z Mózgu”) i kilka klubów z bydgoskim „Mózgiem” na czele.

Czołowe grupy nurtu yassowego: **Miłość** (płyty: „Miłość”, „Taniec Smoka”, „Asthmatic”, „On Life And Death”, „Not Two” – ze słynnym amerykańskim trębaczem nurtu awangardowego Lesterem Bowie); **Kury** (płyta: „P.O.L.O.V.I.R.U.S.”); **Łoskot** (płyta: „Koncert w mózgu”); **Duet Trzaska-Świetlicki** (płyta: „Cierpienie i wypoczynek”); **Arythmic Perfection** („Out To Lunch”, „Rozmowy s catem”); **Trytony** (płyta: „Zarys matematyki niewinnej”); **Maestro Trytony** (płyta: „Enoptronia”); **Diffusion Ensemble** (płyta: „Azure Excess”); **Trupy**; **Niebieski Lotnik**.

Czołowi muzycy nurtu yassowego: Ryszard Tymon Tymański (gitara), Mikołaj Trzaska (saksofony), Mazzoll (klarnet), Tomasz Gwińciński (gitara) Jacek Olter (perkusja), Leszek Możdżer (fortepian w okresie początkowym), Maciej Sikala (saksofony).

Jazzowe opracowania muzyki Fryderyka Chopina

Spośród wszystkich prądów stylistycznych, jakim podlegał jazz polski w przeszłości i jakim podlega nadal, tym najbardziej oryginalnym, rodzimym, nie mającym w tej skali odpowiednika za granicą jest z pewnością „nurt chopinowski”, czyli jazzowe opracowania muzyki Fryderyka Chopina. Wprawdzie już w latach siedemdziesiątych grupa wokalna Novi Singers prezentowała jazzowe opracowania utworów Chopina („Novi Sing Chopin”, 1971; „Chopin Up To Date”, 1975 r.), były one jednak przetworzone nieznacznie, na zasadzie transkrypcji. Dopiero w roku 1994 z inicjatywy firmy płytowej Polonia Records doszło do nagrania pierwszego albumu tria pianisty Andrzeja Jagodzińskiego „Chopin”. Był to początek serii działań artystycznych kilkunastu muzyków (w tym również wokalistów), które z wolna przerodziły się w zjawisko szersze. Jednak opinie są podzielone, czy przerabianie skończonych i doskonałych utworów Chopina prowadzi tylko do zubożenia oryginału, czy może jednak nadanie utworom Chopina cech standardu jazzowego sprawia, że rozpoczynają one swój zupełnie nowy żywot. Niewątpliwie jazzowe opracowania pozwalają muzyce Chopina w pośredni sposób trafić do nowego audytorium. A ponadto improwizowanie „na temat Chopina” pozostaje w zgodzie z procesem twórczym kompozytora, Chopin był przecież

mistrzem improwizacji. Są jednak zdecydowane głosy krytyków idei „przeróbek” jazzowych muzyki Chopina, którzy podkreślają, że romantyzm jest zjawiskiem zbyt odległym, by synteza ówczesnej muzyki i dzisiejszej mogła znaleźć swe historyczne uzasadnienie. Zarzucają także jazzmanom przerabiającym muzykę Chopina kierowanie się pobudkami merkantylnymi a nie artystycznymi, a ponadto brak smaku muzycznego. Dyskusja trwa. A jednak biegu wypadków nie da się już odwrócić – powstaje coraz więcej płyt z jazzowymi opracowaniami muzyki Chopina. Co więcej, głównymi odbiorcami tych opracowań są melomani muzyki klasycznej, a koncerty odbywają się zwykle w filharmoniach albo na festiwalach muzyki poważnej.

Nurt chopinowski w jazzie polskim reprezentują głównie Andrzej Jagodziński, Leszek Możdżer i Włodzimierz Nahorny. **Andrzej Jagodziński** od 1994 roku zajęty jest głównie projektami chopinowskimi. Tworzy jazzowe opracowania chopinowskich etiud, mazurków, polonezów, walców, nokturnów i preludiów. Trio Jagodzińskiego – Czesław Bartkowski, (perkusja), Adam Cegielski (kontrabas) – koncertowało w 1999 roku m.in. w RFN, Austrii, USA, Kanadzie, Izraelu, w Meksyku, we Francji, w Czechach, głównie dla publiczności filharmonii, prezentując program chopinowski z kilku płyt. Dyskografia chopinowska Jagodzińskiego: „Chopin” (1994 r.), „Chopin – Live at the National Philharmonic” (1997 r.), „Once More Chopin”, „Metamorphoses” (1999 r.). **Leszek Możdżer** tematy chopinowskie traktuje jako jeden z wielu elementów kompozycji. Funkcjonują one w jego improwizacjach obok salsy, bluesa czy ragtime`u. Niekiedy Możdżer, podążając za pierwowzorem chopinowskim, wzmacnia jego klimat, dodaje akcenty nowoczesne (rytm, harmonia), ale zachowuje najbardziej istotne cechy oryginału. Dyskografia chopinowska Możdżera: „Chopin impresje” (1994 r.), „Impressions On Chopin” (1999 r.). **Włodzimierz Nahorny** podejmuje próby syntezy muzyki poważnej i jazzu. Nagrał jazzową wersję utworu Karola Szymanowskiego *Mity*. Jego nowy program zarejestrowany na płycie „Fantazja Polska” (1999 r.) oparty jest na chopinowskiej *Fantazji na tematy polskich pieśni op.13*, zawiera też opracowania kilku preludiów Chopina.

Do tych trzech nazwisk twórców zajmujących się jazzowymi opracowaniami muzyki Chopina trzeba dodać jeszcze: **Adama Makowicza**, który prezentuje własne opracowania preludiów (zarejestrowane na płycie); **Krzysztofa Herdzina**, który swój album „Chopin” utrzymuje w konwencji hard-bopowej, wykorzystując dla tego stylu typowe brzmienie kwintetu jazzowego; **Leszka Kułakowskiego**, autora opracowań różnych utworów Chopina na fortepian jazzowy i orkiestrę smyczkową; **Zbigniewa Namysłowskiego**, który obok projektu mozartowskiego (Kwintet klarnetowy A-dur w opracowaniu na zespół jazzowy, kwartet smyczkowy i klarnet)

przygotowuje swoje wersje utworów Chopina; i wokalistów takich jak **Lora Szafran** (album „Tylko Chopin”, 1994 r.), **Ewa Bem**, **Urszula Dudziak**, **Marek Bałata**, **Dorota Miśkiewicz**. Wydaje się, że nurt chopinowski w jazzie polskim jest zjawiskiem wyjątkowym zarówno w historii tego gatunku muzyki w Polsce, jak również w skali międzynarodowej.

Liderzy polskiego jazzu

Wzorem innych krajów także w Polsce sporządza się najróżniejsze rankingi, które stanowią rodzaj podsumowania działalności poszczególnych artystów. Takie zestawienia, tworzone przez fachową krytykę czy fanów, dają pewien przybliżony i dosyć wiarygodny obraz czołówki muzyków. Poniższe zestawienie – swoista lista rankingowa polskich muzyków jazzowych – zostało sporządzone na podstawie kilku dorocznych notowań pisma „Jazz Forum”:

KOMPOZYTOR: Zbigniew Namysłowski, Tomasz Stańko, Leszek Możdżer, Jan Ptaszyn Wróblewski, Wojciech Karolak, Tymon Tymański, Jarosław Śmietana

WOKALISTA: Marek Bałata, Stanisław Soyka, Andrzej Dąbrowski, Jorgos Skolias, Janusz Szrom, Tymon Tymański

WOKALISTKA: Ewa Bem, Anna Maria Jopek, Urszula Dudziak, Grażyna Auguścik, Anna Serafińska, Lora Szafran, Dorota Miśkiewicz

TRĄBKA: Tomasz Stańko, Piotr Wojtasik, Robert Majewski, Antoni Gralak, Łukasz Golec, Adam Kawończyk, Henryk Majewski

SAKSOFONY: Maciej Sikala, Tomasz Szukalski, Adam Pierończyk, Henryk Miśkiewicz, Zbigniew Namysłowski, Piotr Baron, Janusz Muniak, Andrzej Olejniczak, Jan Ptaszyn Wróblewski

FORTEPIAN: Leszek Możdżer, Andrzej Jagodziński, Krzysztof Herdzin, Adam Makowicz, Marcin Wasilewski, Wojciech Niedziela, Włodzimierz Pawlik

GITARA: Jarosław Śmietana, Ryszard Tymon Tymański, Marek Napiórkowski, Ryszard Styła

PUZON: Grzegorz Nagórski, Bronisław Duży, Antoni Gralak, Marek Michalak, Paweł Golec

KLARNET: Emil Kowalski, Zbigniew Zabieglński, Zbigniew Jaremko, Henryk Miśkiewicz, Mikołaj Trzaska, Mazzoll

KONTRABAS I GITARA BASOWA: Andrzej Cudzich, Jacek Niedziela, Olo Walicki, Dariusz Oleszkiewicz, Adam Cegielski, Zbigniew Wegehaupt, Krzysztof Ścierański, Marcin Pospieszalski, Piotr Rodowicz

SKRZYPCE: Michał Urbaniak, Krzesimir Dębski, Piotr Strzelczyk, Henryk Gembalski

WIBRAFON: Bernard Masel, Karol Szymanowski, Ireneusz Głyk, Mariusz Gregorowicz

PERKUSJA: Cezary Konrad, Zbigniew Lewandowski, Grzegorz Grzyb, Jacek Olter, Jacek Kochan, Czesław Bartkowski, Krzysztof Zawadzki, Łukasz Żyta

Festiwale jazzowe

Od czasów pierwszego Festiwalu Jazzowego w Sopocie w 1956 roku ruch festiwalowy w Polsce niebywale się rozwinął, pokonując zarówno przeszkody polityczno-biurokratyczne, jak i finansowo-organizacyjne. Festiwale jazzowe w Polsce mają ogromne znaczenie zarówno dla twórców jak i dla publiczności, stając się areną konfrontacji dla muzyków, jak i miejscem powstawania nowych prądów i formacji. Nocne spotkania *jam sessions*, będące nieodłączną częścią każdego festiwalu jazzowego, to specjalność tego gatunku muzyki, to także szansa na wybitne kreacje podejmowane ad hoc, często w składach międzynarodowych. W Polsce każdego roku odbywa się **około 40 festiwali jazzowych** różnego formatu. Każdy przeciętnie trwa około trzech dni, co w sumie daje 120 festiwalowych dni w roku, czyli mniej więcej co trzy dni odbywa się w Polsce festiwal jazzowy! Skończyły się czasy pełnego dotowania podobnych wydarzeń, zatem te imprezy muszą mieć swoją publiczność. I mają!

JAZZ JAMBOREE – Warszawa

Organizowany od 1958 roku; festiwal międzynarodowy; orientacja wszechstronna z dominacją klasycznych nurtów jazzu nowoczesnego; obok gwiazd występują polskie zespoły, kwalifikowane przez Radę Artystyczną; koncerty odbywają się na ogół w Sali Kongresowej PKiN oraz w klubach jazzowych Remont i Harenda

Kontakt: Agencja „Primart” tel. (0-22) 664-76-92

WARSAW SUMMER JAZZ DAYS

Organizowany od 1991 roku; odbywa się w drugiej połowie czerwca; orientacja z założenia awangardowa o wyraźnym profilu rock-jazzowym, choć z reguły na każdym festiwalu występują również gwiazdy, takie jak Chick Corea, Branford Marsalis, Pat Metheny czy Candy Dulfer; jazz polski reprezentowany marginalnie

Kontakt: Mariusz Adamiak (0-22) 620-50-72, 627-17-00

ERA JAZZU – Poznań

Młody festiwal prężnie rozwijający się; odbywa się w kwietniu; zapraszani są muzycy młodzi i gwiazdy jazzu

Kontakt: Dionizy Piątkowski, (0-61) 813-25-66

GROLSCH POZNAŃ JAZZ FAIR

Odbywa się w halach Targów Poznańskich w drugiej połowie maja

kontakt: Agencja Koncertowa „Eskulap”; Piotr Nycz, Andrzej Jedliczka, (0-61) 867-11-61, 867-56-11

GDYNIA SUMMER JAZZ DAYS

Organizowany od 1992 roku; odbywa się w połowie lipca jako odgałęzienie festiwalu Warsaw Summer Jazz Days

Kontakt: Agencja „Colosseum”; Jarosław Tylicki, (0-58) 620-28-36

MIĘDZYNARODOWY FESTIWAL PIANISTÓW JAZZOWYCH – Kalisz

Organizowany od 1974 roku, początkowo z konkursem rozgrywanym co dwa lata, obecnie wyłącznie jako festiwal; unikalna w Europie formuła, związana z tradycją Kaliskiej Fabryki Pianin, występują pianiści jazzowi i zespoły, w których składach znajdują się instrumenty klawiszowe; odbywa się pod koniec listopada

Kontakt: Centrum Kultury i Sztuki; Barbara Fibinger, (0-62) 764-10-47/8/9, 764-58-93

KRAKOWSKIE ZADUSZKI JAZZOWE

Festiwal organizowany od ponad czterdziestu lat; odbywa się pod koniec października (przed Dniem Zmarłych); zwykle z udziałem gości zagranicznych

Kontakt: Polskie Stowarzyszenie Jazzowe Oddział Kraków; Marek Stryszowski, (0-12) 422-89-61

JAZZ JUNIORS – Kraków

Konkurs dla młodych muzyków; odbywa się w trzecim kwartale roku; organizowany od 27 lat.
Kontakt: Akademickie Centrum Kultury Uniwersytetu Jagiellońskiego „Rotunda”; Katarzyna Brzozowska, 0-601 40-79-58

POMORSKA JESIEŃ JAZZOWA – Gorzów, Szczecin, Bydgoszcz

Organizowany od 1974 roku, odbywa się w drugiej połowie listopada; Nagroda główna to „Klucz do kariery” przyznawany wyłącznie muzykom krajowym
Kontakt: Jazz Club „pod Filarami” i Agencja „Music Shop”; Bogusław Dziekański i Ryszard Moczadło, (0-95) 722-87-80, (0-52) 345-70-96

MIĘDZYNARODOWE SPOTKANIA WOKALISTÓW JAZZOWYCH – Zamość

Festiwal organizowany od 1973 roku; połączony z konkursem dla młodych wokalistów z Polski i zagranicy
Kontakt: Zamojski Klub Jazzowy im. M. Kosza oraz Polskie Stowarzyszenie Jazzowe; Grzegorz Obst i Wojciech Chrzanowski, (0-84) 638-60-41, (0-22) 664-76-92

FESTIWAL „JAZZ NAD ODRA” – Wrocław

Jeden z najstarszych polskich festiwali jazzowych połączony z konkursem; organizowany w maju; imprezy główne odbywają się w Hali Ludowej, a nocą przenoszą do wrocławskich klubów, m.in. do popularnej „Rury”
Kontakt: Centrum Sztuki „Impart”; Tadeusz Płaza, Renata Majewska, (0-71) 344-69-66

FESTIWAL I KONKURS STANDARDÓW JAZZOWYCH – Siedlce

Organizowany od 15 lat w kwietniu; formuła tradycyjna, dużo muzyki swingowej, jazz popularny, standardy; obsada głównie polska
Kontakt: Biuro Organizacyjne, Maciej Dziekoński, (0-25) 644-66-81

MIĘDZYNARODOWY FESTIWAL MAŁEJ FORMY JAZZOWEJ „SOLO-DUO-TRIO” – Kraków

Festiwal organizowany od 1986 roku w połowie lipca; kameralna formuła
Kontakt: Agencja Koncertowa „Solo-Duo-Trio”, Andrzej Kuba Florek (0-12) 425-32-25.

OLD JAZZ MEETING „ZŁOTA TARKA” – Iława.

Jeden z nielicznych festiwali jazzu tradycyjnego; organizowany w przepięknej scenerii jeziora Jeziorak w amfiteatrze im. Louisa Armstronga, z nocnymi jam sessions odbywającymi się m.in. na statku

Kontakt: Iławskie Centrum Kultury, Sportu i Turystyki; Robert Swat, (0-89) 649-37-81.

MIĘDZYNARODOWY KONKURS IMPROWIZACJI JAZZOWEJ – Katowice

Wyłącznie dla studentów i uczniów szkół muzycznych; organizatorem jest Akademia Muzyczna w Katowicach im. Karola Szymanowskiego, Wydział Jazzu i Muzyki Rozrywkowej

Powyższe imprezy mają już w kraju a nawet w wielu wypadkach w Europie i w świecie ustaloną markę i to one decydują o kształcie życia jazzowego w Polsce. Pozostałe bądź dopiero startują, bądź pozostają przedsięwzięciami lokalnymi i być może mają przed sobą błyskotliwą przyszłość. Oto one w telegraficznym skrócie:

- BIELSKA ZADYMKA JAZZOWA – Bielsko-Biała (luty)
- HARLEM JAZZ FESTIVAL – Zielona Góra (marzec/kwiecień)
- MIĘDZYNARODOWE ŚWIDNICKIE NOCE JAZZOWE – Świdnica (kwiecień)
- JAZZ W MUZEUM – Ostrów Wielkopolski (kwiecień)
- JAZZ NA KRESACH – Zamość (kwiecień)
- STARZY I MŁODZI CZYLI JAZZ W Krakowie (maj)
- MIĘDZYNARODOWY FESTIWAL „TRANSKRYPCJE” – Warszawa (maj)
- MUZYKA Z „MÓZGU” – Bydgoszcz (czerwiec)
- JAZZ NA STARÓWCE – Warszawa (lipiec i sierpień)
- JAZZ W LESIE – Sulęczyno (lipiec)
- SOPOT MOLO JAZZ FESTIVAL (sierpień)
- MIĘDZYNARODOWE GŁOGOWSKIE SPOTKANIA JAZZOWE (wrzesień)
- BRACKI JAZZ FESTIVAL – Cieszyn (wrzesień)
- CIESZYŃSKA JESIEŃ JAZZOWA – Cieszyn (październik)
- SILESIAN JAZZ MEETING – Rybnik (początek listopada)
- KONKURS GITARZYSTÓW JAZZOWYCH – Warszawa (listopad)
- KOMEDA JAZZ FESTIVAL – Słupsk (listopad)
- BYDGOSKI FESTIWAL JAZZOWY – Bydgoszcz (listopad)
- MIĘDZYNARODOWE GŁOGOWSKIE SPOTKANIA JAZZOWE – Głogów (listopad)

- HADES JAZZ FESTIVAL – Lublin (grudzień)

Notki biograficzne:

Krzysztof Komeda Trzcíński

kompozytor, pianista; członek pierwszego polskiego jazzowego zespołu Melomani; uczestnik festiwalu w Sopocie w roku 1956; kompozytor muzyki do filmów m.in. Romana Polańskiego: *Nóż w wodzie*, *Rosemary's Baby*

Andrzej Kurylewicz

pianista, trębacz, kompozytor; aktywny jako muzyk jazzowy w latach pięćdziesiątych i na początku sześćdziesiątych, później zajął się muzyką poważną

Adam Makowicz

Pianista; współpracował z Tomaszem Stańką i Michałem Urbaniakiem w latach sześćdziesiątych i siedemdziesiątych, potem podjął karierę solową w Stanach Zjednoczonych, protegowany Willisa Conovera i ówczesnego prezesa wytwórni Columbia Johna Hammonda

Jerzy „Duduś” Matuszkiewicz

kompozytor, muzyk; aktywny w latach czterdziestych, pięćdziesiątych i na początku sześćdziesiątych, później popularny kompozytor muzyki filmowej

Leszek Możdżer

pianista, kompozytor; muzyk najmłodszego pokolenia; założyciel wraz z Tymonem Tymańskim zespołu Miłość

Zbigniew Namysłowski

saksofonista, kompozytor i aranżer; debiutował na Festiwalu Sopotkim w 1956 r., nagrał fundamentalne dla polskiego jazzu płyty „Lola – Northern Flower”, „Winobranie”, „Kujawiak Goes Funky”, „Tańce”

Zbigniew Seifert

skrzypek, saksofonista, kompozytor; członek zespołu Tomasza Stańki w latach siedemdziesiątych, w ostatnich latach swojego krótkiego życia dokonał nagrań z najlepszymi muzykami amerykańskimi, które zaliczają się do najwybitniejszych w światowej wiolinistyce jazzowej

Tomasz Stańko

trębacz, kompozytor; członek zespołów Krzysztofa Komedy Trzcíńskiego, w latach siedemdziesiątych prowadził swój Kwintet; w końcu lat dziewięćdziesiątych nagrał płytę z kompozycjami mentora Krzysztofa Komedy – „Litania”

Tomasz Szukalski

Saksofonista; współpracuje m.in. ze Zbigniewem Namysłowskim i Tomaszem Stańką

Jarosław Śmietana

gitarzysta, kompozytor i aranżer; prowadził zespoły Extra Ball, Symphonic Sound; współpracował z Artem Farmerem, Garym Bartzem, Johnem Abercrombie

Andrzej Trzaskowski

kompozytor, pianista, muzykolog; członek zespołu Melomani; kierował swoimi zespołami, w których grali wszyscy najważniejsi polscy muzycy jazzowi: Tomasz Stańko, Janusz Muniak, Zbigniew Namysłowski, Michał Urbaniak; uznany w latach sześćdziesiątych za jednego z najciekawszych przedstawicieli europejskiej awangardy jazzowej, współpracownik Studia Jazzowego PR; dyrygent, dyrektor i kierownik artystyczny Orkiestry Polskiego Radia i Telewizji

Tymon Tymański

muzyk, kompozytor; współzałożyciel zespołu yassowego Miłość

Michał Urbaniak

skrzypek, saksofonista, kompozytor; w latach sześćdziesiątych współpracownik m.in. Andrzeja Trzaskowskiego, potem prowadził własne zespoły; osiedlił się w Nowym Jorku, gdzie nagrywa i koncertuje

Jan Ptaszyn Wróblewski

saksofonista, kompozytor, dziennikarz; debiutował jako saksofonista barytonowy w Sekstecie Krzysztofa Komedy Trzcńskiego na festiwalu w Sopocie w 1956 r.; w roku 1958 jako pierwszy polski muzyk jazzowy wyjechał na festiwal jazzowy w Newport; założyciel Polish Jazz Quartett; kierował Studiem Jazzowym Polskiego Radia, później wieloma swoimi zespołami, m.in. Mainstream, Made in Poland; jeden z najbardziej aktywnych polskich muzyków jazzowych; od 1970 r. prowadzi w III Programie Polskiego Radia autorskie programy jazzowe